

**Folgefonna
nasjonalparkstyre**

Postadresse
Folgefonna nasjonalparkstyre
Njøsavegen 2
6863 Leikanger

Besøksadresse
Folgefonnsenteret
Skålafjæro 17
5470 Rosendal

Kontakt
Sentralbord +47 57 64 30 00
Direkte: +47 5557 2135
fmvlpost@fylkesmannen.no
www.nasjonalparkstyre.no/Folgefonna/

Endre Mehl
Baronivegen 40
5470 Rosendal

Sakshandsamar Astrid Bakke Haavik

Vår ref. 2020/12839-0 432.3

Dykkar ref.

Dato 02.10.2020

Løyve til nydyrking i Hattebergsdalen landskapsvernområde

Sender med dette over vedtak og saksutgreiing i sak ST 38/20 frå Folgefonna nasjonalparkstyre sitt møte den 24. september 2020.

Vedtak

Folgefonna nasjonalparkstyre gjev dispensasjon for nydyrking og aktivitet i samband med dette i Hattebergsdalen landskapsvernområde, med heimel i Naturmangfaldlova § 48.

For løyve gjeld følgande vilkår:

- Søknad datert 21.08.2020 med skildring av landskapstilpassing og arealavgrensing skal vera ytre avgrensing for tiltaket. Det er ikkje opna for graving eller andre tiltak på utsida av denne avgrensinga i tilknytning til nydyrking.
- Overgang til tilgrensande areal skal ha jamn overgang, og det er ikkje tillatt med skjeringar.
- Eksisterande sti skal sikrast på ein alternativ lokalisering mellom elv og dyrka mark. Det skal stå att eit areal langs elv som ikkje skal dyrkast men som skal nyttast til sti. Aktuelt areal skal vera over flaumnivå til elva.
- Ny sti skal vera etablert samstundes som nydyrking tek til.
- Eventuell inngjerding og/eller grunder skal etablerast slik at det ikkje er eit hinder for allmenn ferdsel på sti.
- Løyvet til nydyrking gjeld i 10 år frå vedtaksdato. Innan denne fristen skal påbegynt tiltak vera ferdigstilt.
- Dyrkingsplan må sendast til nasjonalparkstyret for uttale.

Løyve gjeld kun for tilhøve til forskrift om vern for Hattebergsdalen landskapsvernområde. For avklaring og løyver etter andre lovverk, ta kontakt med Kvinnherad kommune for rettleiing.

Klage

Vedtaket kan klagast inn for Miljødirektoratet av partar i saka eller andre med rettsleg klageinteresse. Det er ein frist på 3 veker til å fremje ei klage (jf. Forvaltningslova sin § 26). Ei eventuell klage skal rettast til Miljødirektoratet, men sendast til Folgefonna nasjonalparkstyre som kan gje nærare opplysningar om klagerett og rett til å sjå

Nasjonalpark	Folgefonna Nasjonalpark
Landskapsvernområde	Hattebergsdalen Ænesdalen Bondhusdalen Buer
Naturreservat	Langebudalen

saksdokumenta.

Med helsing

Astrid Bakke Haavik
nasjonalparkforvaltar

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Fylkesmannen i Vestland	Njøsavegen 2	6863	LEIKANGER
Statens Naturoppsyn	Postboks 5672 Sluppen	7485	TRONDHEIM
Kvinnherad kommune	Rosendalsvegen 10	5470	ROSENDAL
Kvinnherad kommune			

Utval	Utvalssak	Møtedato
Folgefonna nasjonalparkstyre	38/20	24.09.2020

Framlegg - Folgefonna nasjonalpark - nydyrking - Kvinnherad - 87/12 - Hattebergsdalen

Innstilling frå forvaltar

Folgefonna nasjonalparkstyre avslår søknad om nydyrking i Hattebergsdalen landskapsvernområde med heimel i forskrifta og naturmangfaldlova § 48.

Saksprotokoll i Folgefonna nasjonalparkstyre - 24.09.2020

Styret har peika på at delar av arealet har vore nytta til slåttemark og delvis overflaterydda tidlegare. Tilgrensande areal på andre sida av elva er i tillegg dyrka opp og nytta som landbruksjord og beite. Styret vurderar det difor slik at ei dyrking av avgrensa areal slik det er vist til i søknaden ikkje vil vesentleg endre landskapet eller forringe verdiane i landskapsvernområdet. Området er prega av aktivt landbruk og det omsøkte tiltaket vil stø opp om eit aktivt landbruk i landskapsvernområdet. Stien gjennom området må takast vare på gjennom vilkår i vedtaket.

I henhald til Naturmangfaldlova § 8-12 er det ikkje registrert truga naturtyper eller arter i området, og artsmangfaldet er antatt lokalt vanleg i dette området. Kunnskapsgrunnlaget er difor godt nok til å treffe eit vedtak.

Etter ei samla vurdering vil difor styret gje eit løyve til dyrking av omsøkte areal, og finn at med gitte vilkår vil ikkje tiltaket stride mot føremålet med vernet eller påverke verneverdiane nemneverdig.

Vedtak

Folgefonna nasjonalparkstyre gjev dispensasjon for nydyrking og aktivitet i samband med dette i Hattebergsdalen landskapsvernområde, med heimel i Naturmangfaldlova § 48.

For løyve gjeld følgande vilkår:

- Søknad datert 21.08.2020 med skildring av landskapstilpassing og arealavgrensing skal vera ytre avgrensing for tiltaket. Det er ikkje opna for graving eller andre tiltak på utsida av denne avgrensinga i tilknytning til nydyrking.
- Overgang til tilgrensande areal skal ha jamn overgang, og det er ikkje tillatt med skjeringar.
- Eksisterande sti skal sikrast på ein alternativ lokalisering mellom elv og dyrka mark. Det skal stå att eit areal langs elv som ikkje skal dyrkast men som skal nyttast til sti. Aktuelt areal skal vera over flaumnivå til elva.
- Ny sti skal vera etablert samstundes som nydyrking tek til.
- Eventuell inngjerding og/eller grinder skal etablerast slik at det ikkje er eit hinder for allmenn ferdsel på sti.
- Løyvet til nydyrking gjeld i 10 år frå vedtaksdato. Innan denne fristen skal påbegynt tiltak vera ferdigstilt.
- Dyrkingsplan må sendast til nasjonalparkstyret for uttale.

Løyve gjeld kun for tilhøve til forskrift om vern for Hattebergsdalen landskapsvernområde. For avklaring og løyver etter andre lovverk, ta kontakt med Kvinnherad kommune for rettleiing.

Saksopplysningar

Dokument i saka

- Søknad frå Endre Mehl med kart
- Skriv frå Kvinnherad kommune ved landbrukskontoret
- Utskrift frå jordregisteret frå 1955 frå gnr/bnr 87/12
- Notat Arealbehov og inntekt etter antall dyr

Søknaden

Endre Mehl søkte i e-post datert 21. august 2020 om løyve frå Folgefonna nasjonalparkstyre til å nydyrke eit areal på gnr 87/12 innanfor Hattebergsdalen landskapsvernområde, Kvinnherad.

Søkjar er ikkje grunneigar, men ønskjer å ta over og utvide drifta på garden på sikt. For å lukkast med dette økonomisk i framtida er ein avhengige av ein god tilgong på grovfôr. I dag vert det drive med villsau på garden. Garden har i dag lite dyrka mark. Det er søkt om å få dyrke opp eit areal på 37,5 dekar i Hattebergsdalen. Det er lagt ved kalkyler for lønsemd for drifta med og utan nydyrking.

Søkjar er i prosess med å bygge opp ein besetning ammekyr. Areala i Hattebergsdalen vil ha ein mykje større verdi for søkjar om delar av arealet vert omgjort til dyrka mark. Det er tilgongen på dyrka mark og grovfôr som set avgrensingar for drifta på bruket. I dag er garden av ein slik storleik at det ikkje er forsvarleg med noko nemneverdig drift. Dette ønskjer søkjar å forandre slik at det for framtida blir interessant med drift på garden. Søkjar viser også til nydyrkinga som er gjort på nordsida av elva.

I kartskissa peikar søkjar på kva areal som er gunstige å dyrke opp og areal som tydeleg har vore overflatedyrka tidlegare, truleg frå 1920 til 1930. Dette er areal utan stein i dagen, og det er tydelege røyser med stein som tyder på dyrking. Søkjar ønskjer å sy saman desse areala som er overflatedyrka til eitt areal.

Hovudarealet som er merkt opp har slak stigning, noko som gjer at det ikkje er behov for større terrengforandringar, og søkjar vil la terrenget vere tilnærma som i dag. Planen er å fjerne overflatestein utan å endre terrenget. Stein som blir fjerna ved oppdyrking vil bli nytta for å løfte terrenget nokre plassar slik at det ikkje er mogleg for elva å komme inn på marka ved høg vassføring. Dette vil også verke positivt for førebyggjande flaumtiltak på denne sida i elva. Dyrkingsstein kan også nyttast til planlagt natursti i området. Det vil ikkje bli unaturlege overgangar i terreng.

Alle areal som vert berørte vil bli jordkledde slik at det raskast mogleg vil reetablere seg. Det kjem også ned nokre mindre flaumbekker som kryssar marka i dag. Desse vil bli handtert med grøft og til slutt røyr som fører vatnet til elva.

Stien som kryssar området i dag er tenkt flytta lenger opp og opparbeidd slik at det blir ein god sti for turgåarar.

Figur 1: Kart som syner omsøkte areal. **Grøn skravur** syner område som søkjar vil dyrke opp. **Gule område** er tidlegare overflatedyrka areal som truleg var slått/rydda i 1920-1930. Areala er nærare omtalt i teksten.

Lovheimel

Saka gjeld nydyrking i Hattebergsdalen og må difor vurderast etter forskrift om vern av Hattebergsdalen landskapsvernområde frå 2005.

Føremålet med vernet er å ta vare på eit eigenarta og vakkert naturområde med store opplevingskvalitetar. Området viser ein heilskap i natur og landskap frå dalbotnen og opp mot høgfjellet. Vernet skal også sikre viktige geologiske førekomstar og biologisk mangfald, ta vare på verdfull vassdragsnatur, kulturlandskap og kulturminne. Føremålet er vidare å sikre at ålmenta skal ha høve til naturoppleving gjennom enkelt friluftsliv utan særleg teknisk tilrettelegging.

Området er verna mot inngrep som vesentleg endrar karakteren til landskapet og det er generelt forbod mot t.d. graving og påfylling av masse, boring og sprenging, bryting av stein, mineral eller fossil, fjerning av større stein og blokker, drenering og anna form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, snauhogst, framføring av leidningar i lufta og i jorda, bygging av bruer og klopper med meir.

Skjønnsrommet for å gi løyve til nydyrking i verneområdet er svært snevert. Verneforskriftene har ikkje ein spesifikk heimel som opnar for at nasjonalparkstyret kan gi løyve til nydyrking. Søknaden må difor vurderast etter § 48 i naturmangfaldlova, som seier at forvaltingsstyresmakta kan gjere unntak frå vernereglane ved nokre høve og berre om det ikkje kjem i strid med føremålet med vernet og ikkje kan påverke verneverdiane nemneverdig.

Etter naturmangfaldlova § 7 skal prinsippa i §§ 8-12 leggjast til grunn ved utøving av offentleg mynde som kan påverke natur, og det skal komme fram av vedtaket korleis prinsippa er vurderte og lagt vekt på i saka.

Frå forvaltingsplanen

I nedre delar (sjølve Muradalen) er landskapsvernområdet til dels sterkt prega av lang tids landbruksdrift, og kulturlandskapet er ein viktig estetisk kvalitet ved verneområdet. I dag dreiar landbruksdrifta seg i hovudsak om beiting, og ingen av driftsbygningane i verneområdet er i aktiv bruk. Beiteareala er likevel lett tilgjenge pga. grusvegen i dalbotnen.

Hattebergsdalen skal halde oppe funksjonen sin som ein mykje nytta innfallsport til fjellmassiva innanfor. Saman med mektige fjell utgjer den varig verna Hattebergselva eit sentralt og viktig landskapstrekk.

Mål

Kulturlandskapet i nedre delar av verneområdet skal haldast i hevd utan nemnande nye tekniske inngrep.

Den elvenære skogen er eit viktig landskapstrekk som òg bør få utvikle seg mest mogleg naturleg.

Skjøtsel og drift av eksisterande dyrka mark og innmarksbeite er tillate, jf. pkt. 1.2 f i vernereglane. Av omsyn til biologisk mangfald bør ein unngå gjødsling av utmarksbeita. Område som tidlegare har vorte gjødsla kan likevel gjødslast etter same praksis som ved vernetidspunktet, men ein bør ikkje byrje å gjødsle nye område.

Forvaltingsstyresmakta kan gje løyve til å rydde nytt innmarksbeite, jf. pkt. 1.3 e i vernereglane. Område som tidlegare ikkje har vorte gjødsla skal ikkje gjødslast. Elvenær gråoeskog skal ikkje hoggast. Med elvenær meiner ein her arealet mellom grusvegen og elva, og eit belte på 75 m frå elva på motsett side. Dette gjeld også døde tre langs elva.

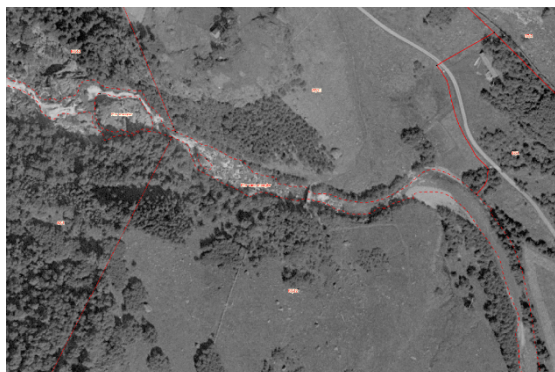
Frå Konsekvensutgreiing om landbruk i Folgefonna, frå 2003

Jordbruksverdiane i dette området er i hovudsak knytt til store areal med innmarksbeite samt noko dyrka mark. Det er ikkje driftsbygningar i aktiv bruk innafor arbeidsgrensa. Konsekvensane for drift av innmarksbeite i eit landskapsvernområde vil på kort sikt vera små. I samband med jordskifte har nokre av gardbrukarane i området fått tildelt dyrkingsteiger i den delen av området som nå er innmarksbeite. Ingen av desse har nytta seg av det enno, men vert det aktuelt vil det truleg vera i strid med verneføresegnene.

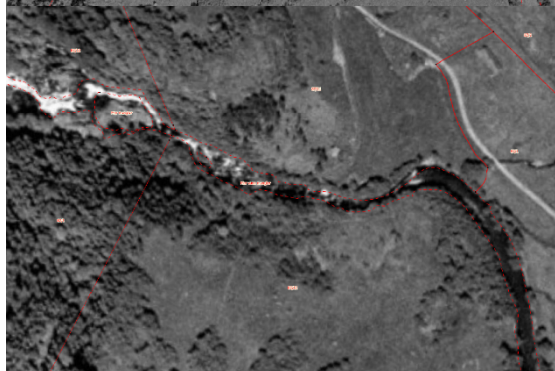
Vurdering

Hattebergsdalen landskapsvernområde vart oppretta for med anna å verne om verdifulle kulturlandskap og kulturminne, og det er i følge forvaltningsplanen eit mål at kulturlandskapet i nedre deler av dalen skal haldast i hevd utan nemnande nye tekniske inngrep. Kunnskapsgrunnlaget i området er godt, basert på forvaltningsplanen og utredningar om botanikk, fauna og landskap gjort i samband med verneprosessen. Hattebergsdalen landskapsvernområde er totalt 15,4 km². I dalbotnen er det i dag 17 dekar fulldyrka mark og 22 dekar overflatedyrka mark. Det meste av dette var dyrka opp allereie på vernetidspunktet. I tillegg er det om lag 450 dekar registrert som innmarksbeite. Tiltaket krev også løyve etter reglane i nydyrkingsforskrifta, som handsamast av kommunen. Nydyrkingsforskrifta stiller krav om at all nydyrking må skje utan vesentleg påverknad av naturmangfald eller andre viktige miljøomsyn.

Søkjjar og Kvinnherad kommune ved landbrukskontoret viser til at delar av det omsøkte området har vore rydda og slått tidlegare. Det er nokre steingardar og rydningsrøyser som kan tyde på det. I forvaltinga av verneområde er det eit viktig prinsipp at all arealbruk blir sett opp mot bruken på vernetidspunktet. Om det ikkje var ein etablert eksisterande drift på vernetidspunktet så kan ein ikkje starte opp att utan at effekten på verneverdiane blir vurdert. Flyfoto frå 1963, 1993 og 2013 vist under syner ein kontinuerleg tilstand på området før vern og etter vern.

Flyfoto frå 1963

1993

2013 (etter området vart verna i 2005)

Området som er søkt oppdyrka er i dag naturbeitemark med gras og spreidde tre og buskar på eit relativt tjukt lag med lausmassar. Desse lausmassane er ei blanding av botnmorene, elveavsetningar og rasmassar. Det er mykje stor stein spreidd i massane. Dette gjer eit særprega landskap, som før jordbruket tok til har prega store delar av låglandet i Rosendalsområdet. Etter kvart som jorda har vore dyrka har stein blitt rydda i gardar og røyser. Å ta vare på denne landskapsforma i låglandet er eit viktig føremål med vern av landskapsvernområdet. Søkjar vil fjerne overflatestein og nytte denne til enkle terrengjusteringar og heve terrenget noko mot elva. Dette vil endre landskapet her i vesentleg grad og kan ikkje seiast å vere i tråd med vernet. Oppdyrking og påfølgjande gjødsling av jorda vil endre heile landskapspreget i inngongen til Hattebergsdalen, i eit område elles prega av naturprosessar og tradisjonell beitedrift. Landskapet i området er i dag prega av ein delvis open naturbeitemark med spreidde tre. Dalen har på sørsida av elva vore svært lite prega av større tekniske inngrep sidan vernetidspunktet. Slik vil det også vere ønskjeleg å halde det. Dette er ekstra viktig sidan dalbotnen er så prega av tekniske installasjonar og uopprettelege inngrep på nordsida av elva. Forvaltar meiner tiltaket er i strid

med vernevedtaket sitt føremål om å bevare viktige kulturlandskap fordi naturbeitemark med store naturkvaliteter vil bli omgjort til dyrka mark.

Det er ikkje heimel i verneforskrifta for Hattebergsdalen til å gje løyve til nydyrking i landskapsvernområdet, men forvaltingsstyresmakta kan vurdere dispensasjon etter § 48 i naturmangfaldlova. Det er sett to vilkår for dispensasjon etter regelen, og begge vilkåra må vere oppfylte for at ein kan gje dispensasjon:

- 1) Tiltaket kan ikkje påverke verneverdiane nemneverdig.
- 2) Tiltaket må ikkje vera i strid med vernevedtaket sitt føremål.

At tiltaket ikkje skal påverke verneverdiane nemneverdig inneber at rommet for å gi løyve er snevert. Dispensasjonsregelen kan ikkje brukast for å utvide rammene som er trekt opp i vernevedtaket. § 48 er ein sikkerheitsventil som skal fange opp uføresette tilfelle eller spesielle/særlege tilfelle som ikkje vart vurdert ved vernetidspunktet. I forskrifta er det berre opna for å gi løyve til rydding av innmarksbeite etter søknad. Eit slikt løyve krev ingen endringar i terreng eller flytting av steinar, men vil opne for å hogge vekk skog, gjerde inn og tilsvarande tiltak.

Hattebergselva er eit verna vassdrag og det eigne føringar for kva ein kan gjere av tiltak grensande til eit verna vassdrag. Alle tiltak som vil påverke korleis vatn renn inn i vassdraget vil krevje ei høyringsuttale frå NVE. Dette gjeld tiltak som masseflytting og grøfting og å legge bekkar i røyr.

I retningslinene frå forvaltingsplanen er det lagt føringar om å ikkje hogge gråorskog som veks langs elva, og det er skissert at ein ikkje tillèt hogst i eit belte 75 meter frå elva på sørsida.

Forvaltingsplanen seier:

«I nedre delar av sjølve Muradalen er landskapsvernområdet til dels sterkt prega av lang tids landbruksdrift, og kulturlandskapet er ein viktig estetisk kvalitet ved verneområdet.»

«Område som tidlegare ikkje har vore gjødsla skal ikkje gjødslast.»

Det er eit mål at kulturlandskapet i nedre delar av verneområdet skal haldast i hevd utan nemnande nye tekniske inngrep. Det omsøkte arealet grensar mot elv, beitemark og skog. Området har ein viktig estetisk verdi fordi det er med på å skape eit heilskapleg inntrykk av natur- og kulturlandskapet i Hattebergsdalen.

Nasjonalparkstyret ga i 2012 løyve til å dyrke opp 5 dekar innmarksbeite til fulldyrka mark (vedtak 21/12). Dette jordstykket ligg like innanfor vernegrensa frå parkeringsplassen på Fossberg og direkte tilknytt vegen. Forvaltar meiner at dette løyvet ikkje opnar for ein forvaltingspraksis der nydyrkingssøknader får automatisk løyve og at sakene her er så ulike at ein må sjå dei kvar for seg. Dyrka mark har langt mindre mangfald av planter, insekt og jordliv enn kva gamal, ugjødsla natureng og beitemark har. Dyrka mark gir også ein anna inntrykk i landskapet enn kva natureng gir. Om nasjonalparkstyret her opnar for eit løyve vil dette få ein stor presedensverknad i eit verneområde med store areal innmarksbeite som lett kan dyrkast opp. Om det opnast for ein slik forvaltingspraksis vil nok fleire søke, då det er stor pågang for å få tilgang til dyrka mark i Rosendal.

I konsekvensutgreiinga for landbruk som vart gjort i samband med verneprosessen i 2003 er det nemnd at fleire gardsbruk er tildelt dyrkingsteigar som ligg inne i verneområdet i samband med jordskifte. Av desse var det fleire som ikkje var dyrka opp på vernetidspunktet. Dette tyder på at problematikken har vore på bordet i samband med verneprosessen og difor ikkje er oversett. Forvaltar kjenner ikkje til om gnr 87/2 er blant desse gardane. Det er ikkje tilgjengeleg andre areal på eigedommen for oppdyrking. Difor er det ikkje vurdert alternative plasseringar i søknaden. Det er stor etterspurnad etter slåtteareal i Rosendal og omeign og lite tilgjengeleg leigeareal. Forvaltar har forståing for at søkjar ikkje har andre alternative areal tilgjengeleg på denne eigedommen, men meiner tiltaket har ei så stor innverknad på verneverdiane at dette ikkje kan leggest vekt på i sakshandsaminga.

Konklusjon

Nydyrkinga som det er søkt om her vil ha stor innverknad på terreng, landskapet og heile inntrykket av landskapsvernområdet her ved inngongen til Hattebergdalen. Saman med terrengforandringa som tiltaket krev gjer dette at verneverdiane blir påverka i vesentleg grad. Forvaltar rår difor til at tiltaket som omsøkt ikkje får løyve.